

Geometrická posloupnost

Co to je geometrická posloupnost?

Řada čísel, která je určena prvním členem a_1 a kvocientem q , další členy posloupnosti získáme tak, že vždy **předchozí** člen **násobíme** kvocientem.

Příklady geometrických posloupností:

a_1	q	členy posloupnosti
5	2	5; 10; 20; 40; 80; ...
4	-2	4; -8; 16; -32; 64; ...
16	0,5	16; 8; 4; 2; 1; 0,5; ...
64	-0,25	64; -16; 4; -1; 0,25; ...

Jak poznáme, jestli daná řada čísel je geometrickou posloupností?

Jestliže libovolný člen posloupnosti vydělíme **předcházejícím** členem, musí vycházet vždy stejné číslo – toto číslo je kvocient geometrické posloupnosti.

Příklady

řada čísel	je to geometrická posloupnost?	kvocient
2; 6; 18; 54; ...	ANO	3
1; -2; 4; -8; 16; -32; ...	ANO	-2
32; 16; 8; 4; 2; 1; 0,5; ...	ANO	0,5

Důležité vzorce – všechny jsou v MFCHT

Jak vypočítat libovolný člen, jestliže známe první člen a kvocient – vzorec pro n-tý člen

$$a_n = a_1 \cdot q^{n-1}$$

$$\text{Např.: } a_8 = a_1 \cdot q^7; a_{12} = a_1 \cdot q^{11}$$

Jak vypočítat součet prvních n členů

$$s_n = a_1 \frac{q^n - 1}{q - 1}$$

$$\text{Např.: } s_{10} = a_1 \frac{q^{10} - 1}{q - 1}$$

Jak určit libovolný člen, jestliže známe jiný člen a kvocient

$$a_r = a_s \cdot q^{r-s}$$

$$\text{Např.: } a_{20} = a_{13} \cdot q^{20-13}$$

Jak určit kvocient, jestliže známe libovolné dva členy

Tento vzorec vznikne úpravou předchozího vzorce.

$$q = \sqrt[r-s]{\frac{a_r}{a_s}}$$

$$\text{Např.: } q = \sqrt[20-13]{\frac{a_{20}}{a_{13}}} = \sqrt[7]{\frac{a_{20}}{a_{13}}}$$

Jak řešit některé příklady bez použití vzorců

1) Je zadán určitý člen posloupnosti a její kvocient, určete jiný člen.

Postup:

- ☞ pokud máme určit člen s vyšším pořadovým číslem, tak násobíme kvocientem,
- ☞ pokud máme určit člen s nižším pořadovým číslem, tak dělíme kvocientem.

Příklad a) Známe $a_{12} = 3$, $q = 2$, máme určit a_{19} .

Od a_{12} do a_{19} to je 7 „skoků“ dopředu, tj. násobíme 7-krát kvocientem:

$$a_{19} = a_{12} \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 \cdot 2 = 3 \cdot 2^7 = 384$$

Příklad b) Známe $a_{25} = 64$, $q = 2$, máme určit a_{19} .

Od a_{25} do a_{19} to je 6 „skoků“ zpátky, tj. dělíme 6-krát kvocientem:

$$a_{19} = a_{25} : 2 : 2 : 2 : 2 : 2 : 2 = 64 : 2^6 = 1$$

2) Známe dva členy posloupnosti, určete její kvocient.

Příklad a) $a_{16} = 5$; $a_{19} = 135$, máme určit kvocient.

Z a_{16} do a_{19} se dostaneme třemi „skoky“, tj. třikrát násobíme kvocientem:

$$5 \cdot q \cdot q \cdot q = 135; \quad q^3 = \frac{135}{5}; \quad q = 3$$

Příklad b) $a_{13} = 64$; $a_{17} = 4$, máme určit kvocient.

Z a_{13} do a_{17} se dostaneme čtyřmi „skoky“, tj. čtyřikrát násobíme kvocientem:

$$64 \cdot q \cdot q \cdot q \cdot q = 4; \quad q^4 = \frac{4}{64}; \quad q = \frac{1}{2}.$$

Základní příklady řešené pomocí vzorců

- 1) V geometrické posloupnosti je $a_4 = 81$, $q = 3$. Určete a_1 .

$$a_n = a_1 \cdot q^{n-1}$$

$$a_4 = a_1 \cdot q^3 \quad / : q^3$$

$$a_1 = \frac{a_4}{q^3} = \frac{81}{3^3} = 3$$

První člen posloupnosti $a_1 = 3$.

- 2) V geometrické posloupnosti je dáno: $a_3 = 18$, $a_4 = 162$. Určete a_1 .

$$q = \frac{a_4}{a_3} = \frac{162}{18} = 9$$

$$a_3 = a_1 \cdot q^2 \quad / : q^2$$

$$a_1 = \frac{a_3}{q^2} = \frac{18}{9^2} = \frac{2}{9}$$

První člen posloupnosti $a_1 = \frac{2}{9}$.

- 3) V geometrické posloupnosti je dáno: $a_4 = 81$, $a_9 = 19683$. Určete q .

$$q = \sqrt[r-s]{\frac{a_r}{a_s}}$$

$$q = \sqrt[9-4]{\frac{a_9}{a_4}} = \sqrt[5]{\frac{19683}{81}} = 3$$

Kvocient posloupnosti je $q = 3$.

- 4) Určete součet čísel $1 + 2 + 4 + 8 + 16 + \dots$, čísel je celkem 25.

Jedná se o geometrickou posloupnost s $a_1 = 1$, $q = 2$, máme vypočítat součet prvních 25 členů:

$$s_n = a_1 \frac{q^n - 1}{q - 1}, \quad s_{25} = 1 \cdot \frac{2^{25} - 1}{2 - 1} = 33\,554\,431.$$

Součet prvních 25 členů je 33 554 431.

5) Určete součet čísel $\frac{1}{8} + \frac{1}{2} + 2 + 8 + 32 + \dots + 131072$.

Jedná se o geometrickou posloupnost s $a_1 = \frac{1}{8}$, $q = 4$. Nejprve musíme určit počet čísel n .

$$a_n = a_1 \cdot q^{n-1}$$

$$131\,072 = \frac{1}{8} \cdot 4^{n-1} / \cdot 8$$

$$1048576 = 4^{n-1} / \log$$

$$\log 1048576 = (n-1) \cdot \log 4$$

$$n-1 = \frac{\log 1048576}{\log 4} = 10$$

$$n = 11$$

$$s_n = a_1 \frac{q^n - 1}{q - 1}$$

$$s_{11} = \frac{1}{8} \cdot \frac{4^{11} - 1}{4 - 1} = 174\,762,625$$

Součet čísel je 174 762,625.